

LEX V.—Procuratori generali omnium honorum, vel speciali, ut habenti plenam, et liberam potestatem petendi, et administrandi, vel alia, quæ dominus facere possit, faciendo, potest solvi; et si negotiorum gestori fiat, et dominus ratum habeat, contingit liberatio. Idem si mihi, aut Titio promissisti solvere quod mihi debes, Titio abjecto solvendo, es liberatus: nisi postquam contra te egi, et in iudicio vetui tibi ne ei solveres; vel ipse mutavit statum, ut quia servus, vel religiosus factus est; aut exulavit; vel cum sui juris esset, factus est sub alterius potestate: tunc enim teneris iterum solvere. sed poteris ab eo repetere solum. Idem si solvi creditori accusato de maleficio, sum liberatus; nisi sit tale maleficio, ex quo corpus perdere debet, et bona. Hoc dicit.

(1) *Debda*. Concordat cum principio hujus legis l. *solutam*. 49. in princ. D. eod. et l. *si cum dotem* 22. §. *transgrediamur* 12. D. *solut. matrim.* et limita in casu l. *fugitivus* 19. D. eod. et l. *C. de thesaur.* lib. 10.

(2) *Mayordomo*. Et sic generale mandatum ad negotia importat, ut solutionem possit recipere à debitoribus: concordat cum l. *vero procuratori* 12. D. eodem.

(3) *Recebirlo*. Oportet ergo, quod constet de mandato; nam si non constaret, licet dabitaretur de mandato, non posset ei solvi, Gloss. in l. *non solum*, §. *qui alieno*, D. *de procurat.* ubi vide Bart. et Joan. de Imol. in l. *vero procuratori*, D. *de solut.* de qua lex ista sumpta est. Et quid si solvi procuratori habenti mandatum ad recipiendum solutionem, tamen quando ei solvi, erat infirmus, et statim decessit, et pecunia perdit fuit? an sim liberatus? Joan. And. in *addit. ad Spec. tit. de oblig. et solut.* disputat ad utramque partem, et concludit quod liberer: quid autem si solvam revocato jam procuratoris mandato, vide l. *cum quis* 58. §. 1. D. *de solut.* et quod notat Bart. in l. *si procuratori falso*, column. 2. D. *de conduct. ob. caus.*

(4) *Paga a otro*. Adde l. *vero procuratori* 12. in principio, et in §. *alia causa* 3. D. eod. et de isto adjuncto vide quæ dixi in l. 7. tit. 11. ead. *Partit.* in glos. magna. Et advertit quod licet solvi possit adjecto, et solum non possit ab eo repeti; si tamen detur pignus adjecto pro securitate debiti, potest pignus repeti, text. notabilis in l. *si is qui 11.* D. *de pignor.* et si servus est adjectus, non potest solvi ejus domino, l. *si stipulatus* 81. D. *de solution.* et non potest adjectus alio modo liberare debitorem, nisi recipiendo solutionem, l. *quod stipulatus* 11. D. eod. et an possit novare? Vide per Jason. in l. *eum qui*, §. *qui sibi aut filio*, col. 4. D. *de verb. oblig.* et facultas solvendi adjecto non tollitur per constitutum, l. *si ita stipulatus* 59. D. eod. et vide l. *sed et si 7.* §. *si mihi*, D. *de constit. pecun.* et hæredes adjecti non potest recipere solutionem, l. *si stipulatus* 81. D. *de solut.* et l. *cum quis sibi*, aut Titio 33. D. *de verb. oblig.* et vide ibi per Jason. an si aliud pro alio volente creditore solvatur adjecto, liberetur solvens: et non debet alibi solvi adjecto, quàm in loco destinato, l. *arbitraria* 2. §. *idem Julianus* 7. D. *de eo, quod certo loco.*

(5) *Por juyzio*. Adde l. *si quis stipulatus fuerit decem in mille* 57. et ibi Bart. D. eod. et in l. pen. eod. tit. per Bart. et in l. *aliud*.

(6) *Defensimiento*. Innuitur hic, quod etiam ultra litem contestationem, requiratur expressa prohibitio, ne solvatur adjecto, in l. *tamen si quis stipulatus* 57. §. fin. de qua ista sumpta est, hoc non dicitur, sed quod per simplicem litem contestationem tollitur facultas solvendi adjecto, et sic notant ibi Doctor. casum, in quo plus operetur tacitum, scilicet litem contestatio, quàm expressa contradictio; et sic de mente Doctor. est, quod nulla alia prohibitio, quàm litem contestatio exigatur. Potest dici, quod ista lex sequuta fuit opinionem Gloss. in l. *eum, qui certarum*, in gloss. magna, D. *de verb. oblig.* quæ allegando dicit. l. *si quis stipulatus*, intelligit eam, interveniente etiam prohibitione; et sic cessabit objectio, cur majoris efficaciam sit tacitum, quàm expressum, et erit hic casus, quod tunc non potest solvi adjecto, quando ultra expressam prohibitionem intervenit antè litem contestatio: tene menti.

(7) *Su estado*. Ortum habet à l. *cum quis* 58. in princ. D. eod. quam vide.

(8) *Sieruo*. Quid è contra si ex servo fiat liber? an poterit ei solvi? Opiniones sunt in hoc, de quibus per Alex. in l. *eum qui ita*, §. *qui sibi*, D. *de verb. oblig.* et ipse tenet; quod non possit ei solvi, per textum, et ibi Bart. in l. *si quis servo*, D. *de solut.* et l. *si is qui rem*, §. *Julianus*, D. *de furtis*, et placet mihi, quia respectu creditoris non mutatur status in melius, sed in deterius, quando servus adjectus erat servus domini; quia facilius erat exactis domino ab ejus servo,

quàm cum jam sit liber: si tamen adjectus non esset servus domini, sed alterius extranei, tunc videtur, quod possit ei solvi; neque tunc obstabunt leges in contrarium allegatæ, quæ loquuntur cum servus erat domini: tene menti, quia Doctores non ita benè declarant.

(9) *Religioso*. Dicitur fuit hoc Rayner. et Jacob. de Aret. in l. *cum quis*. D. eodem, et probatur hic.

(10) *Desterrassen*. De relegatione loquitur, ut in dict. l. *cum quis*, 58. in princip.

(11) *En poderio*. Hoc dicit propter l. *cum qui* 56. §. *qui sibi*, aut filio 2. D. *de verb. oblig.* nam si filius efficiatur sui juris, benè potest ei solvi, licet mutet statum, ut ibi: et vide ibi per Alexand. ponentem alios casus, in quibus potest solvi, licet mutetur status.

(12) *El cuerpo*. Nota benè, quia vult, quod etsi bona veniant confiscanda, non tamen infligitur poena mortis, quod possit sibi solvi; et istud verbum non habetur in l. *reo* 41. D. eodem: sed fortè ista lex voluit hoc intelligere in crimine læsæ majestatis, ubi mors infligitur, et bona confiscantur, et interdicuntur administratio, ut in l. fin. C. *ad Leg. Jul. majestat.* in aliis verò casibus, ubi poena mortis non infligitur, licet bona ipso jure confiscantur, vult hæc lex, quod possit accusato solvi, nisi bona sint annotata, ut in dict. l. *reo*, cum Gloss. D. eod. et ita Bald. ibi intelligit.

(13) *Pagar*. Limitat Salicet. in dict. l. fin. C. *ad Leg. Jul. majestat.* quando scivit debitor, vel scire debuit facultatem solvendi sibi sublatam; aliàs liberaretur ad instar illius, qui solvit procuratori revocato, vel filiofamilias, cui peculium erat ademptum, l. *cum quis* 58. D. *de solut.* et l. *si non sortem* 26. §. *qui filio* 8. D. *de conduct. indeb.*

LEY VI.—Como deue ome fazer la paga a otro tercero, por mandato de aquel a quien deua ser fecha, si despues le defendiesse que non le diesse nada.

Mandando algun ome a su debdor (1), que aquello quel deuiesse, que lo pagasse a otro alguno que le señalasse ciertamente; si despues desso le defendiesse que gelo non pagasse, e el debdor contra tal defendimiento lo pagasse, non seria porende quito del debdo. Mas si acaesciesse, que se lo pagasse despues que gelo mandasse pagar, e el señor, cuydando que lo non auia aun pagado, le defendiesse que lo non pagasse, entonces quito seria del debdo el que assi fiziesse la paga. Esso mismo dezimos que seria, si despues que le ouiesse mandado pagar el debdo, le embiasse dezir por carta, o por mandado cierto, que lo non pagasse. Ca si acaesciesse que non diessen la carta, niu el mandadero non gelo dixesse, e pagasse el debdo, non sabiendo (2) que lo auia defendido el que gelo mandara pagar, entonces seria quito del debdo el debdor, tambien como si lo ouiese pagado a el mismo.

LEY VI.—Si mandavi tibi, ut quod mihi debes alii solvas; solvendo ei, anequàm de mea contraria prohibitione certificeris, eris liberatus; secus, si solvistis post certificationem. Hoc dicit. Habuit ortum à l. *vero procuratori* 12. §. *sed et si quis* 2. et à l. *cum quis* 58. §. *si debitorem* 1. D. *de solut.*

(1) *A su debdor*. Idem, si præcipiat alieni, ut ex debitore recipiat, nam per consequens videtur mandare debitori, ut ea solvat, l. *qui hominem* 54. §. *si Titium* 5. D. eod. et ibi notat Bart.

(2) *Non sabiendo*. An sufficiat proponere edictum, vel proclama super revocatione procuratoris? Vide Bart. in l. *qui hominem*, §. *si Titium*, D. eod. et l. *sed si pupillus* 11. §. *de quo palam* 2. et ibi Bart. D. *de institor.* et vide per Abb. de ista materia in capitul. *ex parte dcam, de rescrip.* per tres final. col. et quod notat Bartol. in l. *vero procuratori*, §. 1. D. *de solution.*

LEY VII.—Como deue ser fecha la paga, o non, al personero, que la demanda en Juyzio por otro.

Personero faziendo vn ome a otro, para demandar en juyzio alguna debda quel deuiessen, maguer ven-

ciesse al debdor este personero tal, non gela deue a el pagar (1); fueras ende, si el dueño en la carta de la personeria le otorgasse poder tambien para recebir (2) la paga, como para demandar el debdo (a). E si tal poder non le otorgasse en la carta de la personeria, deue pagar, e entregar el debdo al señor (3), e non al personero. Otrosi dezimos, que tal personero como este non puede fazer pleyto (b) de quitamiento, con aquel a quien ha a demandar el debdo, que gelo non demande; nin gelo puede quitar. Pero si en la carta de la personeria le fuesse otorgado libre e llenero (4) poder, en demandar, e en recabdar la debda, e fazer todas las otras cosas que el señor (3) podria fazer, si fuesse presente; entonces bien podria recebir la paga, o quitar el debdo (6), tambien como el señor que lo fizo su personero.

(a) El poder otorgado para demandar no basta para cobrar; se necesita que esta facultad se conceda tambien expresamente.
(b) Convenio.

LEY VII.—Procurator ad judicia non potest, accepto ferre, nec solutionem recipere. Si tamen procurator constituatur ad agendum, et recipiendum, cum plena, et libera potestate ad ea quæ dominus facere posset, solutionem recipere, et quationem facere poterit. Hoc dicit.

(1) *Non gela deue a el pagar*. Concordat cum l. *hoc jure* 86. D. eod. et l. *sed si tantum* 15. D. *de pactis*. Sed quid à converso, an qui non potest petere, possit solutionem recipere? Vide Bart. in l. *non solum*, in princ. D. *solut. matrim.* ubi et vide, an possit filiofamilias solvi sine patre in adventitius, in quibus patri non acquiritur ususfructus, et tradit etiam Alber. in l. *vero procuratori*, D. *de solut.* et concludunt, quod possit solvi filiofamilias in his.

(2) *Para recebir*. Quid si detur potestas ad exigendum? an possit solutionem recipere? Bart. tenet, quod sic in dict. l. *hoc jure*, D. eod. et in l. *non solum*, ubi communiter Doctor. D. *solut. matrim.* idem dic, si sit constitutus procurator ad agendum, et exigendum, secundum Bart. in dict. l. *hoc jure*, ubi idem tenet Joan. de Imol. licet Angel. teneat ibi contrarium.

(3) *Al señor*. Ex hoc verbo Bart. Imol. et Paul. de Castr. in dict. l. *hoc jure*, D. eod. colligunt formationem libelli, quando procurator tantum constitutus est ad agendum, ut concludat condemnari sibi, et solvi domino.

(4) *Libre e llenero*. Adde l. *procurator, cui generaliter libera* 58. D. *de procurator.* ibi tamen non habetur, quod possit procurator habens liberam, facere quationem debiti. Azo sub dubio fortè, C. *de acceptilat.* in summa, dicit, quod potest fieri acceptilatio per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum, vel generale cum libera, ut stipuletur novandi animo Gloss. etiam in l. *non abstulit*, C. *de novat.* tenet, quod procurator cum libera possit facere liberationem, et quationem; et approbat hic: et intellige ita quod non fiat donando, l. *contra juris* 28. D. *de pactis*, l. *filiofamilias* 7. D. *de donat.* et per Bald. in dicta l. *non abstulit*, et Alexand. consil. 44. volum. 2.

(5) *Que el señor*. Innuitur hic, quod requiritur hoc casu, necdum quod detur potestas cum libera, verum quod et dicatur, quod et possit ea omnia facere, quæ dominus posset: sed ut dixi in l. 19. tit. 5. 3. *Part.* per hæc verba, quod possit facere, quod dominus posset, videtur concedi libera, licet expressè de libera non dicatur: vide ibi: et certe de mente istius legis, et etiam dictæ l. 19. est, quod semper in concessione istius liberæ potestatis, addatur ut possit ea facere, quæ dominus posset: et ideo consulo, quod semper in instrumentis procuratorum facias apponi.

(6) *El debdo*. Intellige, ut dixi suprâ in gloss. super parte *libre*.

LEY VIII.—Como deue ser fecha la paga que deue fazer el debdor, si non gela quisiere recebir el que la deue auer (a).

Plazos, e dias ciertos (1) ponen los omes entre si, a que prometen de dar, o de fazer algunas cosas, vnos

a otros. E porende dezimos, que cada vno es tenuto de dar, o de fazer, lo quel prometio, al plazo quel fue puesto para ello. E non se puede escusar que lo non faga, maguer el otro non gelo demande (2). Otrosi dezimos, que si el debdor quisiesse pagar el debdo al que lo deuiesse recebir, e el otro non gelo quisiesse tomar, deue fazer afrenta (3) (b) ante omes buenos, en logar, en tiempo guisado, mostrando los marauedis, de como quiere fazer la paga. E deue poner (4) aquellos marauedis señalados en fieldad de algund ome bueno (c), o en la Sacristania de alguna Iglesia: e deude adelante es quito (5) del debdo, e non ha el otro demanda niu-guna contra el. E aun dezimos, que si los marauedis se perdiessen sin culpa del debdor, despues que fuesen puestos en fieldad, assi como sobredicho es, que el daño pertenece al señor del debdo tan solamente: porque fue en culpa, que lo non quiso recebir, quando gelo quiso pagar.

(a) l. 9, tit. 20, lib. 3 del F. R.—L. 199 del Estilo.—Ley única, tit. 16 del Ord. de Alc.—L. 1, tit. 1, lib. 10 de la N. R.

(b) Es decir, protesta ante el juez.

(c) Con aprobacion del juez.

LEY VIII.—Solutio est facienda in termino à partibus præfixo, etiamsi creditor non interpellet debitorem, et si creditor solutionem recipere recuset, dehet eum debitor requirere loco, et tempore congruo, ostendendo, et offerendo pecuniam, et demum eam debet sigillare, et apud bonum hominem, vel Ecclesiam deponere; et sic faciendi liberatur, nec tenetur si postea perdat sine culpa sua pecunia. Hoc dicit.

(1) *Ciertos*. Secus ergo si esset incertus dies, ut hic, et in l. *magnam* 12. C. *de contrah. et commit. stipul.* ubi et notat Bald. quod dies incertus non constituit debitorem in mora, et tenet etiam Bart. in l. *ita stipulatus*, in 2. quæstione principali, D. *de verb. oblig.* Alexand. et Jaso in l. *quotiens in diem* 59. D. eod. unde si promitto tibi, *cum eris legitima ætatis*, opus erit interpellatione, tenet Bald. in l. *si pacto quo poenam*, D. *de pactis*, col. 5. versic. 2. *quæro*. Quid autem in eventu conditionis? an constituat debitorem in mora? Bart. tenet, quod non, in dict. l. *quotiens*, ubi Jaso dicit istam esse communem opinionem, adde etiam Bart. in l. *quod dicimus*, D. *de solution.* et in l. *evictis*, B. *de usur.* et per Bald. in l. pen. §. *cum autem*, C. *ad Trebel.* Sed quid de die tacite inducta à lege? Dic, quod illa interpellat, et constituit debitorem in mora; ut in dict. l. *quoties in diem*, et ibi notat Joan. de Imol. et Alex. et Jaso dicit ibi, istam esse communem opinionem, quamvis Albericus contrarium tenuerit, et ad idem est text. in l. 2. in fin. C. *de jure emphit.* et vide per Jason. tripliciter hoc ampliantem in dict. l. *quotiens*, et adde, quod dies tacita interpellat, et moræ purgationem impedit, text. notabil. in l. 1. versic. *nisi forte*, D. *de penu. legat.* et Bart. in l. *si insulam*, D. *de verb. oblig.* in quinta oppo. et intellige, dummodo dies illa tacita sit certa, et reus potuit illam prævidere, ut declarat ibi Jaso super eadem quinta opposit. Et nota, quod sufficit, quod dies sit certa, licet sit variabilis ad nutum stipulatoris in tempus prolixum ut in l. *cum stipulatus sim mihi*, *Procul*, 115 et ibi Bart. D. *de verb. oblig.* et etiam Angel. et Joan. de Imol. et adde Socinum consil. 288. circa 1. quæstionem, 2. vol. quæst. 4. Quid autem de hora, an interpellat sicut et dies? Bald. tenet, quod sic, in l. 1. C. *ne liceat tertio provoc.* per text. quem dicit valde notabilem in l. *Titio*, §. final. D. *de action. empti*, tangit Jaso, quem vide in l. *si ex legati causa*, 5. col. D. *de verb. oblig.* vers. 4. *amplia*. Et quid si dictum sit in conventionem, quod creditor non possit petere ante Pascha? an dies Paschatis interpellat? Gloss. dicit, quod sic, in l. *si duo*, §. fin. D. *de constit. pecun.* sequitur Bald. in l. *sed et si ex stipulatu*, D. *de verb. oblig.* Jaso in dict. l. *cum stipulatus sim mihi*, *Procul*, in fin. princ. et idem tenet Bald. in l. 1. col. fin. C. *quando dies legat. cedit per Gloss.* in l. *si duo*, et per alia: vide ibi per eum. Bald. tamen in cap. unico, §. 1. in fin. *an ille qui interfec. fratrem domini sui*, dicit, quod si debeo tibi decem purè, et tu promittis non petere usque ad Pascha,

quod dies Paschatis non interpellat; allegat notata in l. *si unus*, §. 1. D. de pactis.

(2) *Maguer el otro non gelo demande.* Limita novem modis, ut tradit Jaso in l. *si ex legati causa*, column. 4. et §. D. de verb. oblig. Et nota, quod elapso die instrumenti, agens habet fundatam intentionem, vide Decium consil. 439. *visis his quæ accuratissimè.* Et quid de eo, qui promisit se facturum, et curaturum, quod quis ratificet actum usque ad certum tempus? an adhuc debeat interpellari? Vide per Decium consil. 2. Et quid in delictis, quæ consistunt in omittendo? an re ipsa mora fiat fisco? Vide Gloss. et Bald. in l. 1. C. de his quibus ut indign. Et advertit, quod Bald. in l. *cum allegas*, col. penult. C. de usur. dixit unum verbum satis notandum, si tamen verum esset, quod in contractibus bonæ fidei, con. obstante die, et pœna, potest mora purgari; sed contra hoc dictum Baldi est Gloss. cum qua Doctores videntur transire, in l. *Luctus*, in verbo *exhibuit*, juncto text. D. de action. empti, et contra Baldum tenet Alexand. consil. 106. *magnifice prætor*, column. 2. §. volum. et Jaso in l. *si insulam*, column. 9. D. de verb. obligat. Nota etiam, quod licet sit appositus dies, et pœna, si tamen inter partes fuit actum, ut reus etiam certificari debeat per actorem, tunc talis dies non interpellat, ita quod mora sit impurgabilis, ut notat Gloss. in l. *ita stipulatus*, super verbo *certa die*, D. de verb. oblig. et ibi eam notat Angel. dicens, quod tunc perinde habetur, ac si nullus dies esset appositus: ex quo infert ad statuta disponentia, instrumenta publica, seu privatam scripturam recognitam executioni mandari, prout est in istis Regnis, quod non habebunt locum, quando dies certa est appositum cum pacto, quod ante diem certificatio debeat fieri per actorem; quoniam illud pactum reddit terminum conditionalem: quod dicit esse notatu dignum, et figendum menti: multa alia in materia purgationis moræ vide per Bartolum, Angelam, et Alexandrum, et cæteros scribentes in dict. l. *si insulam*. Et inter cætera nota, quod de equitate canonica semper mora purgari potest, si adversarius non sit damnus passus propter moram, per text. notabil. secundum unum intellectum, in capitul. *suaum* 9. de pœnis, tradit Joan. de Imol. in capitul. *dilecti*, de arbit. column. 2. Alex. in l. *si quis major*, C. de transact. Decius cons. 158. col. 2. ad fin. et vide etiam text. notabilem in capitul. *potuit* 4. de locato. Et ista limitatio erit in his Regnis magni effectus; quia cum per istas leges Partitarum non reperitur expressè cautum, quod ubi est dies, et pœna, non admittatur purgatio moræ, et sic deficiente jure Regni potius sit recurrendum ad Jus Canonicum, quam ad leges Imperatorum, ut tradit Joan. Lupi à Palac. Rubeis in *introductione repetitionis capituli per vestras, de donat. inter virum, et uxorem*. versic. *idem videtur mihi dicendum*, admittetur, ut dixi, purgatio moræ, sequendo equitatem Canonicam: tene menti.

(3) *Afrenta.* Concordat cum l. *si soluturus* 59. D. eod. et l. *obsignatione* 9. C. eod. et l. *acceptam* 19. C. de usur. et l. 14. tit. 12. et l. 38. tit. 15. ead. Partita, et quæ ibi dixi et adde l. 2. et ibi Bald. C. de communi servo manum. et Gloss. in dict. l. 1. C. isto tit. Et quando debitum non est liquidum, quomodo fiat depositio, et consignatio? Dic. quod deponatur, et consignetur id, quod est liquidum, et pro reliquo liquidando detur fidejussor, secundum practicam, quæ habetur in l. *statuliberi à cæteris* 29. D. de statuliber. Angel. et Joan. de Imol. in l. 4. §. *prætor ait*, D. de novi oper. nuntiat. cum concordantibus ibi allegatis per Alex. et vide quod habetur in l. 72. in *Ordin. Tauri*.

(4) *Deue poner.* Ista obligatio, depositio, et consignatio requiritur ad hoc, ut debitor consequatur liberationem debiti, ut in iuribus supra in præcedenti gloss. allegatis, et ut periculum pecuniæ deinceps spectet ad creditorem. Si tamen tractaretur de evitacione pœnæ, vel moræ propter non factum solutionem, non semper requireretur ista obligatio, depositio, et consignatio; nam si abesset creditor, ita quod non haberet debitor, cui faceret solutionem, non esset in mora, neque incideret in pœnam, si non deponeret, et consignaret, ut in l. *si fundus* 4. §. fin. in fin. D. de lege commissor. l. *pecunia fanebris* 9. §. fin. D. de usur. neque obstat, quod notat Bart. in l. *si reus paratus*, in fin. D. de procurator. dum dicit, quod quando quis vult solvere, ut pœnam evitet, sed non reperit creditorem, cui solvere possit, debet auctoritate iudicis facere consignari, et coram iudice offerre, per dict. l. *si reus paratus*; et ad hoc ut sciatur, utrum ille creditor reperiat, ut quia fortè esset forensis, fiat præconium de hoc, argum. l. *si eo tempore* 6. C. de remis. pign. nam, ut declarat Alex. consil. 92. 1. volum. incipit *perspectis his quæ in themate nar-*

rata sunt, col. 4. illa decisio Bart. intelligitur in casibus, in quibus requirebatur depositio, et consignatio, prout loquitur illa l. *si reus paratus*, ut ibi declarat Bald. et Bart. in l. *si servum*, §. *nunc videamus*, in fin. D. de verb. oblig. sicut etiam requiritur ad impediendum cursum usurarum jam inceptarum, l. *si creditrici* 6. C. de usur. et etiam quandoquæ ad evadendam pœnam requiritur obligatio, depositio, et consignatio, l. 2. in fin. *secundum unum intellectum gloss.* C. de jure emphyt. et dict. l. *si creditrici*; secus verò est, quando sumus in casu, in quo non requiritur depositio, et consignatio; ut est regulariter, quando tractatur de effectu non incurrendi moram, vel pœnam, vel cursum usurarum, necdum inceptarum; nam tunc, si est cui offeratur, debet offerri, et sufficit sola obligatio, l. *si per te* 9. C. de usur. et notatur in dict. l. *acceptam*, sed si non erat cui offerretur, tunc non potest fieri obligatio, et absque obligatione securus est debitor, ut in dict. l. *si fundus* 4. §. fin. cum aliis allegatis per Alex. ubi supra; quod tene menti, et prædictis adde l. *si prædio* 45. in princip. D. de in diem addict. et quod notat Bald. in l. 2. in fin. C. de jure emphyt.

(5) *Es quito.* Ipso jure, ut hic innuitur, et tenet Gloss. in l. *obsignatione*, C. eod. et est communis opinio.

LEY IX.—Como por muerte de la cosa señalada, sobre que es fecho el obligamiento, es quitto el debdor (a).

Bestia, o otra cosa cierta deviendo vn ome a otro, si aquella cosa se perdiessse, o se muriesse, ante del plazo a que la deuia dar; o si el plazo non fuesse puesto, ante que el otro gela demandasse por juyzio; si la perdita, o la muerte non auino por culpa, nin por engaño del debdor, quitto es (1) de tal debdo. Mas si se perdiessse, o se muriesse por su culpa, o por el engaño que el debdor fiziesse, entonces tenuto seria de pechar la estimacion della. Otrosi dezimos, que demandando vn ome a otro alguna debda, que dixesse que le deuiessse, e negasse el otro el debdo, diciendo que nol deuia nada; que si el que demanda, le da la jura (2) de su voluntad, e el otro la recibe del, e jura, que non le deue lo quel demanda, que es quitto (5) del debdo, tambien como si lo ouiesse pagado, e fuesse ende quitto por sentencia del Judgador. Esso mismo seria, si vn ome diesse a otro la carta (4) que auia sobre el, del debdo que le deuiessse, o la rompiesse (5) a sabiendas, con entencion de quitarle el debdo; que tambien seria quitto por ende, como si lo ouiesse pagado. Pero si aquel que auia de auer el debdo, pudiere prouar con omes buenos, que dio la carta en fieltad al debdor, e non con voluntad de quitarle el debdo; o que gela furaron, o forçaron. o gela rompieron (6) contra su voluntad; entonces en saluo le fincaria su derecho, contra aquel que deuia la debda.

(a) Ley 18, tit. 11 de esta Partida.

LEY IX.—Rei perditione, vel interitu sine debitoris culpa ante tempus solutionis, vel si non fuit certum tempus appositum, antequam in iudicio petatur, liberatur debitor; sed si dolo, vel culpa ejus perit, tenetur ad æstimationem. Item, si voluntariè deferente creditore, juret debitor non debere, liberatur, sicut solutione, vel iudicii absolute. Idem, si creditor donet, vel rumpat instrumentum cum intentione remittendi debitum: sed si probet non causa remittendi, sed alia, dedisse, vel rapisse, aut ei fuisse furatum, aut per metum vel vim ablatum, remanet ei jus debiti saluum. Hoc dicit.

(1) *Quitto es.* Adde l. pen. D. eod. et l. 18. tit. 11. ead. Part. ubi et vide quæ dixi.

(2) *La jura.* Concordat cum l. *Stichum* 93. §. *naturalis* 4. D. eod. et l. 2. et l. *jusjurandum etiam* 27. D. de jurejur.

(5) *Que es quitto.* Ipso jure, ut in dicto §. *naturalis* et hic: mul-

(a) L. 8, tit. 20, lib. 3 del F. R.

LEX X.—Si in solutione exprimit debitor, in quo debito de multis solvat, erit in illo solum: si autem debitor non designet, et creditor statim dicat, in quo debito recipit; si tacet debitor, in illo erit solum; neutro autem designante, si debita sint gravia, vel simplicia, et liquida sine contentione, in omnibus debitis principalibus repartitur solutio; sed si quedam sunt graviora propter usuras, vel pœnam, aut similia, in illis computabitur solutio, quo magis debitor exoneretur. Hoc dicit.

(1) *En aquella que señalo.* Quid si non sufficiat quantitas soluta ad solvendum totum debitum per debitorem designatum? an procedat hæc lex? Glossella finalis l. 1. D. eod. vult, quod sic, et idem tenet Joan. de Imol. in dict. l. 1. in princ. per l. *ubi fidejussor*, D. eod. ex quo enim creditor tacuit, et recepit, non debet obstare particularis solutio.

(2) *Lo contradixesse.* Adde l. 1. et 2. D. eodem.

(5) *Tornado.* Et si creditor nolit, debitor offerat, et consignet, ut in l. *obsignatione* 9. C. eodem.

(4) *En todos los debdos principales.* De jure communi tunc hoc procedit, quando nullum debitum ex istis erat antiquius altero; nam si esset, tunc in causam antiquiorem credit solutio, ut in l. *in his* 5. in princip. et l. *ubi fidejussor* 24. et l. *ex pluribus* 89. §. fin. et l. *creditor* 102. §. *Valerius* 2. D. eod. et tenet Bart. in l. *cum ex pluribus*, eodem tit. et dicitur causa antiquior, inspecto tempore solutionis, et non tempore contractus, ut in dict. l. *ex pluribus* 89. §. fin. et Bart. ubi supra; unde videtur, quod ista lex sic sit restringenda, et limitanda. Advertit tamen, quod Azo C. eod. in summa, cum tetigit istam materiam, nullam mentionem facit de debito antiquiori; sed quod simpliciter, ubi causæ sunt pares, de omnibus deeditur pro rata, et ita simpliciter sequendo dicta Azonis, fuit facta ista lex: sed per hoc non recederem à jure communi, et opinione communi, cum hæc lex non exprimat correctionem dictorum iurum, et possit intelligi, et restringi, juxta terminos juris communis.

(5) *Agraviamiento semejante.* Vide per Bart. in l. *cum ex pluribus*, D. eod. ubi ponit sex modos, quibus dicitur causæ gravior, et vide etiam per Joan. de Imol. in dict. l. 1. column. 6. ibi, et potest dici causa gravior.

(6) *Tal debda como esta.* Sed an prius in usuram, quam in sortem? L. 1. C. eod. dicit, quod prius in usuram; et quæ sit ratio, Gloss. et Doctor. laborant in hoc in dict. l. 1. et nulla videtur sufficiens ratio: et lex ista Partitarum decidere videtur, quod etsi debitum sit cum pœna, vel usuris (nulla facta electione) solutio cedat in illud debitum; non tamen declarat, an prius in usuram, vel in sortem: unde non videretur recedendum à jure communi, in casu quo tanquam interesse usuræ licitè peterentur, et possent de jure isto, et Canonico exigi: alia circa hujus legis materiam vide per Bart. in l. *cum ex pluribus*, D. eod. et per Joan. de Imol. multum latè in dict. l. 1. eod. tit. ubi vide per eum unam notabilem determinationem ad istam materiam, column. fin. de libris mercatorum, qui communiter his temporibus scribuntur, in quibus scribitur, quid debeant habere, et quid debent dare, et nunquam in his, quæ recipiunt, dicunt, quod sibi solvitur; quia poterit isto casu debitor per compensationem eligere, in quo debito compensetur: vide ibi, et per Alex. consil. 85. volum. 5. et Decium consil. 308. in fin.

LEY XI.—A quien deue ser fecha la paga primeramente en los bienes del debdor, quando las debdas que demandan, son de vna natura, e sin peños (a).

Sacan debdas algunas vegadas los omes vnos de otros, non obligando sus bienes (1), nin parte dellos, mas conociendo la debda tan solamente por carta, o ante testigos, o en juyzio. E tal debdo como este es llamado en latin, debitum personale; que quiere tanto dezir, como debda que es obligada la persona del que la faze, e non sus bienes en todo, ni en parte. E por ende dezimos, que si alguno ouiesse a dar a muchos, debdos que fuessen desta natura, que qualquier dellos que demandasse su debdo por juyzio, e por quien fuesse dada sentencia primeramente (2) contra el debdor, aquel

tum tamen obstat §. *æquè* 4. *Instit. de except.* ubi habetur, quod per jusjurandum delatum à creditore debitori, non liberatur debitor ipso jure, sed ope exceptionis; et de isto contrario opposuit Ludov. Rom. in l. 2. D. de jurejur. et reliquit cogitandum super solutione, Alex. et etiam Jaso ibi solvunt, quod per juramentum voluntarium, vel judiciale, tollatur obligatio naturalis ipso jure; sed non civilis ipso jure tollatur, sed ope exceptionis; quod colligunt ex illa dictione *æquè*, juncto §. præcedenti, ubi actum fuit de pacto de non petendo. Licet tamen ista solutio posset esse bona quoad dictum §. *æquè*, ad istam legem Partitarum non posset hoc dici, quæ vult, quod ex hoc juramento voluntario delato à parte, licet in iudicio (quod etiam vocatur juramentum judiciale) debitor jurans liberetur, perinde ac si solveret, ex quo habet consensum partis juramentum deferentis, et quod liberatur ipso jure; unde non indiget ope exceptionis: nisi velis dicere, quod etiam hæc lex requirat quod opponatur exceptio; quod et potest probari ex eo, quod subjicit, *e fuesse ende quitto por sentencia del Judgador*, ubi patet opus esse exceptione, ut in §. *item si in iudicio* 5. *Instit. de except.* et istud videtur tutius, ne juris communis inducatur correctio, cum hic talis correctio non exprimitur.

(4) *La carta.* Adde l. *si chirographum* 24. D. de probat. et l. *Labeo* 2. D. de pactis, et l. 40. supra tit. proxim. et quæ latè dixi in l. 11. tit. 19. Part. 5.

(5) *Rompiesse a sabiendas.* Secus si ex iracundia, vel aliâ sine animo liberaudi debitorem, ut hic colligitur; vide Bald. in l. 1. ad finem, C. de fide instrum. dicentem, quod si ex iracundia concremasti instrumentum debiti, non amittis ideo jus tuum; sed teneberis clarius probare per testes: et tali casu non deferretur tibi juramentum in supplementum probationis, quia culpa tua claritas probationis offuscatur; præsertim in facto antiquo, ubi aliquid posset esse in instrumento, de quo non recordarentur testes, ut D. de probat. l. *cenusus* 10. et istud dictum dicit ubi menti tenendum Paul. de Castro.

(6) *O gela rompieron.* Innuit ista lex, quod si creditor non probet, rapturam instrumenti factam fuisse per vim, seu contra ejus voluntatem, quod ex quo reperitur instrumentum raptum, præsumatur liberatio debiti, de quo tamen vide quæ latius dixi in dict. l. 11. tit. 19. 3. Part. et per Florian. in l. *si chirographum*, D. de probat. per Bart. et Doctor. in dict. l. *Labeo*, D. de pactis.

LEY X.—Como, quando vn ome deue debdas de muchas maneras a otro, e faze paga de alguna dellas, de qual se entiendo que fue fecha la paga (a).

Debdas de muchas maneras deviendo vn ome a otro, si le fiziesse paga alguna, e señalasse por quales debdas le fazia aquella paga, deue ser contada en aquella que señalo (1), e non en otra. E si por aventura, el que fiziesse la paga, non dixesse por qual debdo la fazia, e el que las rescibe, señalasse luego vno de los debdos principales, diciendo que las rescibe por el, e se callasse el que fazia la paga; entonces deue ser contada en el debdo que señalo, e non en otro. Mas si lo contradixesse (2) luego, ante que se partiesse del lugar, deuel ser tornado (3), lo que le pago, o contado en aquel debdo que señalar el que faze la paga. E si acacessesse, que el que fiziesse la paga, nin el que la rescibe, non señalaron por qual debdo la fazian; entonces, si las debdas fueren iguales, que non aya agraviamiento ninguno, de pena, nin de vsura, nin de otra manera, mas en el uno que en el otro; deue ser partida la paga en todos los debdos principales (4), en aquellos que conociere el debdor, sobre que non ouiesse contienda ninguna. E si por aventura debda y ouiere alguna, que fuesse mas agraviada que las otras, por razon de pena que fuesse puesta en ella, o por otro agraviamiento semejante (5), entonces deue ser contada la paga tan solamente en tal debda como esta (6), que es mas graue.